

ЮРІЙ МИХАЙЛОВИЧ СИВОЛАП
(18.11.1939-09.07.2014)

9 серпня 2014 р. пішов з життя видатний учений-генетик, віце-президент Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова, доктор біологічних наук, професор, академік Національної академії аграрних наук України, Заслужений діяч науки і техніки України **СИВОЛАП Юрій Михайлович**.

Ю. М. Сиволап – вчений-фундатор світового рівня, засновник напряму використання досягнень молекулярної генетики для розвитку теорії і практики селекції рослин в Україні. Він народився 18 листопада 1939 р. у Дніпропетровську. В 1961 році закінчив агрономічний факультет Одеського сільськогосподарського інституту, а з 1963 року працював у Селекційно-генетичному інституті – Національному центрі насінництва та сортовивчення НААН у м. Одеса, де впродовж багатьох років очолював відділ геноміки і біотехнології.

В 1969-1970 рр. Ю. М. Сиволап пройшов стажування в Каліфорнійському технологічному інституті (Пасадена, США) під керівництвом проф. Джеймса Боннера. Після повернення до Одеси організував у СГІ лабораторію молекулярної біології рослин – одну з перших у колишньому СРСР. Очолювані ним підрозділи були осередком розробки сучасних ДНК-технологій, та методів культури рослин *in vitro* для підвищення ефективності селекції. Саме Ю. М. Сиволап уперше в колишньому СРСР впровадив сучасний метод полімеразної ланцюгової реакції у біотехнологічних дослідженнях сільськогосподарських рослин. За його керівництва проведено пріоритетне вивчення генетичного поліморфізму сортів і гібридів сільськогосподарських культур: кукурудзи та сояшнику, пшениці, ячменю, рису, сорго, сої, винограду, хмелю. За участі вченого вперше в Україні та країнах СНД з використанням молекулярних маркерів створено гібриди кукурудзи, які сьогодні поширюються у виробництві. З 1999 р. по 2011 р. Юрій Михайлович працював директором Південного біотехнологічного центру в рослинництві

Вченим виконано цикл робіт, що мають велике практичне значення: генно-інженерні методи діагностики бактеріального раку рослин, диференціація цитоплазми дикого та культурного сояшнику, метод оцінки гомеостатичності сортів ячменю, виділення і аналіз генів теплового шоку ячменю та багато інших.

Під керівництвом Ю. М. Сиволапа виконані дослідження організації й мінливості геномів сільськогосподарських рослин, що дозволили розробити ДНК-технології ідентифікації та реєстрації сортів, ліній, гібридів основних сільськогосподарських культур. Вивчення генетичних ресурсів сільськогосподарських рослин України дало змогу оцінити їх різноманіття, що сприяє ефективному використанню в селекційних програмах. Розроблено технології попереднього маркерного аналізу генотипів-кандидатів у сортовипробування за ознаками відмінність, однорідність, стабільність для використання при патентуванні сортів рослин.

Створено базу даних алейних характеристик мікросателітних локусів генотипів м'якої пшениці, ячменю, кукурудзи, сояшнику вітчизняної та закордонної селекції. Розроблено ДНК-технології добору генотипів – носіїв певних генів та локусів якісних і кількісних ознак. Створено системи молекулярних маркерів генів ознак стійкості до стресових біотичних та абіотичних чинників: стійкості до патогенів (фузаріозу кукурудзи, вовчка сояшнику, твердої сажки м'якої пшениці); якості зерна (вмісту амілози, твердо-, м'язокзерності пшениці, запасних білків пшениці, ячменю, кукурудзи); типу і темпів розвитку (чутливості до яровизації та фотоперіоду, скоростиглості *per se*, тривалості

яровизаційної потреби пшениці); морозостійкості пшениці. Створено систему молекулярних маркерів для детекції збудників фузаріозу в зерні кукурудзи та продуктах його переробки; альтернаріозу пшениці та кукурудзи; бактеріального раку хмелю. Розроблено генно-інженерні технології детекції бактеріального раку винограду, метод детекції вірусних хвороб за допомогою зонду дволанцюгової РНК.

Окрім наукової діяльності Ю.М. Сиволап приділяв значну увагу і громадській роботі. Він був віце-президентом Українського товариства генетиків і селекціонерів імені М. І. Вавилова, членом ради директорів Біотехнологічної асоціації країн Чорноморського регіону (BSBA), членом Міжвідомчої ради з питань біотехнології при Міністерстві освіти і науки України, членом постійно діючої Робочої групи МАПУ з питань біобезпеки. Ю.М. Сиволап був членом редакційної колегії журналів «Цитологія і генетика», «Біополімери і клітина», «Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М.І.Вавилова», «Мікробіологія і біотехнологія», «Досягнення біології і медицини», членом експертної ради з біологічних наук ВАК України, спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій тощо.

Але, мабуть, найбільшим внеском вченого у світову скарбницю науки є створена ним широко відома школа молекулярних генетиків. Під його керівництвом захищено більше 20 кандидатських і 4 докторські дисертації. Тривалий час Ю. М. Сиволап працював професором на кафедрі генетики і молекулярної біології Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова.

Ю.М. Сиволап є автором понад 500 наукових праць, серед яких – монографії, патенти, науково-методичні посібники, публікації у провідних наукових виданнях.

Наукова спадщина Ю.М. Сиволапа є фундаментальним внеском у розвиток передових напрямів української та світової науки. Його світлий образ житиме в пам'яті учнів і послідовників.

В. К. Рябчун

Керівник Національного центру
генетичних ресурсів рослин України

О. А. Задорожна

Провідний науковий співробітник
лабораторії інтродукції і зберігання
НЦГРРУ